

Διάβασα για σας...

Από το βιβλίο του Ιμπραχήμ Αζίζ «Το Αίμα της Μνήμης»

Λευκωσία 2017, έκδοση Περί λύχνων αφάς, σ. 13-20

Λαουρού

Τη δεύτερη μέρα της απόβασης, όταν ο στρατός προέλαυε προς το Βουνό, οι κάτοικοί του χωριού εγκατέλειψαν τα σπίτια τους με την ψυχή στο στόμα.

Έγινε η πρώτη συμφωνία κατάπαυσης του πυρός. Το έμαθαν οι χωρικοί και γύρισαν στα σπίτια τους. Σαν είδαν όμως, πως ο τουρκικός στρατός δεν τηρούσε τη συμφωνία και προχωρούσε, μπήκαν αμέσως στα αυτοκίνητα και εγκατέλειψαν ξανά το χωριό.

Πιστέψαμε ότι θα γινόταν πράγματι ανακωχή και γυρίσαμε πίσω. Αλλά, μόλις που κάτσαμε εκεί μια-δυσω ώρες! είπε ο Αλέκος.

Το Βουνό είναι ένα πολύ μικρό ελληνικό χωριό στους πρόποδες του Πενταδάκτυλου, λίγο πιο πάνω από την Κυθρέα, με πληθυσμό, τις μέρες εκείνες, γύρω στα τετρακόσα άτομα.

Δεν είχαμε ακόμη συνέλθει από το σοκ του πραξικοπήματος και της απόβασης που ακολούθησε, το αυτί μας ακουμπισμένο συνεχώς στο ραδιόφωνο να παρακολουθούμε ανελλιπώς τις ειδήσεις από σταθμό σε σταθμό, αγωνιώντας μέχρι πού θα προχωρούσαν τα τουρκικά στρατεύματα.

Μοναδική πηγή ειδήσεων, τις πρώτες μέρες του πραξικοπήματος, ήταν το ΡΙΚ που είχε περάσει στον έλεγχο των πραξικοπηματιών. Μετέδιδε μοναχά στρατιωτικά εμβλήματα και ανακοινωθέντα, κι ενώ δεν υπήρχε κάποια αξιοσημείωτη αντίσταση ενάντια στον προελαύνοντα τουρκικό στρατό, έκρυβε την πραγματικότητα απ' το λαό με μύθους για ηρωική αντίσταση της Εθνοφρουράς και ανύπαρκτους ηρωισμούς των χουντικών.

Οι δουλειές είχαν σταματήσει. Όλα είχαν παγώσει. Η ζωή παρέλυσε. Όλοι μιλούσαν για τους υπάμενους αλεξιπτωτιστές. Για την προέλαση του τουρκικού στρατού. Για τα αεροπλάνα που εφορμούσαν σπάζοντας το φράγμα του ήχου. Για τους βομβαρδισμούς εδώ κι εκεί. Μιλούσαν για τα χωριά και τα σπίτια τους. Για τον ξεριζωμό. Για το κακό που είχαν πάθει και καταριόντουσαν τα αεροπλάνα, τους τούρκους στρατιώτες και τους χουντικούς. Επικρατούσε πανδαιμόνιο.

Τη δεύτερη μέρα της εισβολής είδαμε μια ομάδα από το χωριό Βουνό, να περπατά στο δρόμο μπρος από το σπίτι μας όπου νοικιάζαμε εκείνο τον καιρό, στην Ακρόπολη, στη Λευκωσία. Καμιά τριανταριά άτομα. Μικροί και μεγάλοι. Με τον γενικό γραμματέα της συντεχνίας ένδυσης-υπόδησης της ΠΕΟ Βάσο Χρι-

στοδούλου μπροστά, σαν οδηγό σμήνους αποδημητικών πελαργών. Κουρασμένοι. Εξουθενωμένοι. Βουλιαγμένοι στους ώμους του. Καταβεβλημένοι.

Τον ακολουθούσαν οι κόρες του. Ελεύθερες και παντρεμένες. Οι γαμπροί. Οι γιοι και τα εγγόνια του. Το μικρότερο, ο Γιώτης, μόλις τριών μηνών στην αγκαλιά της μάνας του. Η Μαρία ενός χρόνου, στην αγκαλιά του πατέρα. Ο Κωστάκης τεσσάρων και ο Γιώργος έξι.

Με τον Βάσο γνωριζόμασταν από τη συντεχνία. Συμμετείχαμε στις συναντήσεις και τα συνέδρια της ΠΕΟ και του ΑΚΕΛ κι είχαμε βρεθεί μαζί σε πολλές εκδηλώσεις.

Τους καλέσαμε. Μπήκαν στην αυλή. Μερικοί κάθισαν αμέσως στο παραπέτο της βεράντας. Φέραμε καρέκλες. Προσφέραμε καφέ, λεμονάδα, αναψυκτικά. Αρχισαν να μας διηγούνται το κακό που τους βρήκε. Τις βαναυσότητες που είχαν αντιμετωπίσει. Εγώ φρόντιζα για κρύο νερό, αναψυκτικά και καφέδες, βάζοντας αυτά σε όσα έλεγαν.

Υπόβαλλα, πού και πού, κάποιες ερωτήσεις στη δική τους γλώσσα για περισσότερες πληροφορίες. Έξαφνα, η πιο ηλικιωμένη ανάμεσά τους, μαυροφρημένη κι ελαφρώς κυρτωμένη, η γιαγιά Λαουρού, ρώτησε το όνομα μου:

Πώς σε λαλούν, γιε μου;

Κοντοστάθηκα μια στιγμή, κοίταξα το πρόσωπό της και είπα:

Αζίζ... Ιμπραχήμ Αζίζ!

Μόλις τότε αντιλήφθηκε ότι δεν ήμουν «ένας από αυτούς».

Μμαα... Τ' όνομά σου! Είσαι Τούρκος; ρώτησε. Συνοφρυώθηκε. Ψυπάστηκε το πρόσωπό της. Τα μάτια της, μικρά και βαδουλωτά, σαν σταφίδα μαύρου κυπριακού σταφυλιού, άνοιξαν σαστισμένα και περίεργα, κοιτάζοντας με καταπρόσωπο.

Ναι, της είπα, είμαι Τουρκοκύπριος!

Πήρε μια βαθιά ανάσα. «Παναγία μου!», είπε. Σήκωσε τα χέρια ψηλά. Τα σταύρωσε πάνω στο στήθος της και συνέχισε: «Θεέ μου, έδκιώξαν μας οι Τούρτζιοι 'πό 'σσω μας, τζιαι πίννουμεν καφέν έσσω του Τούρκου!» Πήρε βαδειά ανάσα. Στένεψε η αναπνοή της. Αναστέναξε και ψιθύρισε σαν να μοιρολογούσε: «Οϊ γιε μου, ήντα κακόν επάδαμεν!»

Ο γιος της, ο Βάσος, που καθόταν δίπλα, πάνω στο παραπέτο της βεράντας κι έπινε τον καφέ του, μας παρακολουθούσε χαμογελώντας. Εκείνη τη στιγμή σαν να είχε πετάξει από πάνω του όλη την κούραση, σαν να μην είχαν εγκαταλείψει απελπισμένοι τα σπίτια τους, μα είχαν έρδει επίσκεψη για καφέ. Μπήκε αμέσως στην κουβέντα, δρόσισε την καρδιά της ηλικιωμένης μάνας, εξηγώντας της τη φιλία μας και τη στενή μας συντροφιά στο συνδικαλιστικό κίνημα.

Δεν είχαν πού να μείνουν. Πού να παν. Τα περισσότερα μέλη της οικογένειας εγκαταστάθηκαν στο σχολείο της γειτονιάς. Και άλλοι, που είχαν έρδει από άλλα

χωριά, βρήκαν καταφύγιο είτε στο σχολείο ή σε μισοτελειωμένες οικοδομές κάπου τριγύρω. Μερικοί βολεύτηκαν σε σπίτια γνωστών και συγγενών τους.

Δεν είχαν φέρει τίποτα μαζί τους. Ήρθαν με τα ρούχα που φορούσαν. Συνεννοηθήκαμε με τους γείτονες. Φιλοξενήσαμε στα σπίτια μας όσους είχαν μικρά παιδιά.

Σ' εμάς έμεινε ο μόλις αρραβωνιασμένος εικοσάχρονος γιος του Βάσου μαζί με την αρραβωνιαστικιά του, τη Ροδούλα. Μετά από λίγο καιρό βρήκαν ένα κατάλληλο μέρος και μετακόμισαν.

Η Λαουρού, δεν πέρασε πολύς καιρός, μας άφησε χρόνια.

Με τον πόνο του πόδου για το σπίτι της.

Εντάξει

(Πρόστιμο στις λέξεις)

Για την ειρηνική συνύπαρξη στο χωριό μου

Ήρθε ο Μέγας Αρχηγός, ο κύριος Ντενκτάς, στο χωριό μας, στην Ποταμιά να καταδικάσει αυτούς που δουλεύανε... στους «Έλληνες». Και να τους προειδοποιήσει αυτοπροσώπως, να πάψουν να συνεργάζονται μαζί τους, αφού, σύμφωνα με τη δική του «εθνική υπόθεση» οι γκιαούρηδες της Κύπρου ήταν... οι εχθροί των Τούρκων. Αυτοί ήταν οι εχθροί της πρώτης γραμμής, σύμφωνα με το φιρμάνι που είχε γραφτεί με τη δική του πέννα. Εχθροί ήταν ακόμα όσοι αρνούσαν να υποκύψουν στις εντολές της υπόγειας οργάνωσης* που είχε δημιουργήσει. Καδιέρωσε την πολιτική "Turk'ten Turk'e", από Τούρκο σε Τούρκο. Ούτε τη γλώσσα τους να μιλά κανείς. Τούρκος να συναλλάσσεται μόνο με Τούρκο! Για δημιουργία ...ξεχωριστής οικονομικής αγοράς. Ούτε αυγό να αγοράζει κανείς από Έλληνα, μήτε δέσμη μαϊντανό. Υπήρχαν μάτια που έβλεπαν, οι τοίχοι είχαν αυτιά. Και αλίμονο σε αυτόν που παραβίαζε την εντολή. Εφαρμόστηκε δια πυρός και σιδήρου... Προδότες, όσοι την αψηφούσαν, θάνατος σε όσους σήκωναν κεφάλι.

Κι οι μεσίτες να δρακιάζουν...

Ο δικός μας Ισμαήλ, ο αδελφός μου δηλαδή, αφηγείται ο πατέρας, έκτιζε το σπίτι της Ελένης, μέσα στην αυλή του αδελφού της, του Αναστάση. Ο Αναστάσης τού πλήρωνε το μεροκάματο. Δεν είχαν δουλειές οι δικοί μας και έτσι δουλεύαμε στους Ρωμιούς.

Ο Αναστάσης καθόταν μαζί με τον Παράτα στον σύλλογο, που στεγαζόταν στο καφενείο του Μενέλαου. Σαν περνούσα μου φώναξε, Χασάνη, έλα να πεις ένα καφέ. Και πες στον γιο σου τον Ισμαήλη να περάσει να τον πλήρωσω.

Εντάξει, να του πω.

Πήγα στο τουρκικό καφενείο, τον βρήκα και του είπα: Ο Αναστάσης είναι εκεί στο σύλλογό τους, πήγαινε να σε πληρώσει.

Πώς ρε πατέρα, να πάω σε εκείνο τον σύλλογο, αφού μας το απαγόρευαν να παίζουμε. Θα με δουν και θα έχω κακά ξεμπερδέματα!

Μετά από μια βδομάδα κατέφτασε ο Ντενκτάς στο χωριό. Μας είχαν καρφώσει ότι δουλεύαμε με Ρωμιούς, εμένα και τον γιο μου. Δόθηκε διαταγή να μαζευτούμε στο καφενείο του τουρκικού συλλόγου. Ήρθαν και οι Ρωμιοί να δουν τον Ντενκτάς. Όλοι τρέξαμε στον σύλλογο. Όλοι οι χωριανοί ανεξαιρέτως. Ο Ντενκτάς ήταν με τη συνοδεία του. Με τους αστυνομικούς του. Διοργανώθηκε και ειδική εκδήλωση για την υποδοχή του.

Αφού πήραν τον καφέ τους και ο Μέγας Αρχηγός έκανε το κομμάτι του, ένας από τη συνοδεία ήρθε και με τράβηξε μέσα. Φώναξαν και τον Ισμαήλη, να μας δικάσουν. Μέσα στον σύλλογο ενώπιον όλων, με παραδειγματική τιμωρία.

Εσύ πας και ανακατεύεσαι με τους Ρωμιούς, μου είπαν. Σας στείλαμε ένα καρτί που έγγραφε να πάψετε να έχετε νταραβέρια μαζί τους.

Ήταν και ένας Τούρκος με στρατιωτικά μαζί του. Ο Τζελάλ Χορντάν*. «Να τιμωρηθεί» είπε, «Τιμωρήστε τον!»

Και εγώ τους είπα, δώστε μας δουλειά να πάμε να δουλέψουμε, να συντηρήσουμε τα παιδιά μας και να μην σμίγουμε με τους Ρωμιούς. Δεν έχουμε δουλειές, δεν τα βγάζουμε πέρα, δουλεύουμε μαζί τους για το μεροκάματο.

Όσο διαρκούσε η «δίκη», τον Χιουσεϊν, τον γαμπρό μου τον έζωναν φίδια. Δεν σήκωνε μύγα στο σπαδί του. Ούτε κουβέντα. Τράβηξε το ρεβόλβερ του. Τραβήξτε κι εσείς, τους είπε, τα πιστόλια σας, να λογαριαστούμε! Έριξε μια στον αέρα. Δεύτερη! Τρίτη! Όταν τους φώναξε «ελάτε να λογαριαστούμε», άρχισε μια συμπλοκή, μια φασαρία έξω στην αυλή. Έπεσαν πάνω του οι άντρες της συνοδείας μαζί με άλλους από το χωριό.

Ο Μέγας Αρχηγός έτρεξε αμέσως έξω. Μαζί του κι εκείνος με τα στρατιωτικά. Τι συμβαίνει, είπε ο Ντενκτάς, τι πάδατε! Ελάτε αμέσως μέσα... Όλοι! Σταματήστε να τσακώνεστε, μην σας ξαναδώ! Ό,τι κάνετε είναι εναντίον μας, δεν μας τιμά. Με τη συμπλοκή διακόπηκε και η «δίκη». Από τούδε και στο εξής μην ακούσω ξανά για αλισβερίσι με Ρωμιούς. Δεν ξέχασε να το επαναλάβει.

Ακούστηκε μια φωνή «εντάξει,σιόρ!» μέσα στο πλήθος. Ήταν η αυθόρμητη φωνή του Αιπουλλά, του τσιφλικά. Του ξέφυγε η λέξη, από συνήθειο! Όλοι στο χωριό συνήθιζαν να μιλούν ελληνικά και τούρκικα. Τον τιμώρησαν πάραυτα, με δύο σελίνια πρόστιμο για το «εντάξει». Ήταν η ταρίφα για κάθε λέξη ελληνική! Για το «σιόρ» την σκαπούλαρε, επειδή κάποιος φώναξε πως δεν ήταν ελληνική...

Ένας από τους Ρωμιούς είπε κι αυτός κάτι στα ελληνικά. Του έκοψαν κι εκείνου δύο σελίνια πρόστιμο!

Μαζί μου και με το γιο μου δεν ασχολήθηκαν άλλο. Ούτε μας τιμώρησαν. Ο γαμπρός μου τους χάλασε τη σούπα.

Ο Ντενκτάς στο τέλος δεν συγκρατήθηκε. «Ό,τι έγινε σήμερα εδώ δεν ξανάγινε πουθενά αλλού. Αναμίχτηκαν και οι Ρωμιοί... Τι χωριό είναι αυτό! Δεν καταφέραμε να σας φέρουμε στα λογικά σας!» είπε.

Με εντολή των αρχηγών της οργάνωσης τιμωρούνταν αυστηρά, ακόμα και με θάνατο, όσοι παραβίαζαν τον όρκο, ή όσοι έστεκαν εμπόδιο στην «εθνική υπόθεση», όπως αποκαλούσαν τη δράση και τους σκοπούς της, ή ακόμα όσοι ήταν διασώτες της συνέχισης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Διέδτε ειδικές ομάδες εκπαιδευμένων εκτελεστών. Το 1958 επανδρώθηκε από Τούρκους αξιωματικούς και έλαβε τις μυστικές ευλογίες των Άγγλων κατακτητών, οι οποίοι ενέταξαν πολλά από τα μέλη της στη λεγόμενη auxiliary police, ως επικουρικούς. Τακτική που οδήγησε σύντομα Έλληνες και Τούρκους σε αντιπαράθεση. Με την ανεξαρτησία το 1960 και εντεύθεν, ο εξοπλισμός της Οργάνωσης συνεχίστηκε για να αναλάβει σημαίνοντα ρόλο στις διακοινοτικές συγκρούσεις του '63-'64. Έκτοτε έλαβε τη μορφή ένοπλης πολιτοφυλακής, με αρχηγούς σε κάθε χωριό και συνοικία, σε δύλακες και γκέτο, όπου είχαν αυτοεγκλωβιστεί οι Τ/κ. Πολλοί «αρχηγοί», ως εκ της θέσης τους, έπαιρναν ρόλο προστάτη των Τουρκοκυπρίων (Τ/κ) εξ ονόματος της Οργάνωσης. Η στρατιωτική θητεία ήταν υποχρεωτική και σχεδόν καθολική. Έτσι πέρασαν από τις γραμμές της ακόμη και μη φανατικοί και κάποιιοι ακόμα μετέπειτα πολέμιοί της.

* Δημοσιεύτηκε: στο περ. Νέα Εποχή, τεύχος 333, 2017.

* Η Τ.Μ.Τ. αναφερόμενη συχνά απλώς ως «Οργάνωση», σημαίνει την παράνομη οργάνωση που ιδρύθηκε από τον Τ/κ ηγέτη Ραούφ Ντενκτάς το 1957, (εδώ αναφέρεται ως Μεγάλος Αρχηγός) μέσα στην Τ/κ κοινότητα, ως αντίποδας της ΕΟΚΑ, που επεδίωκε την Ένωση. Μέλη της, αποκαλούμενοι και «αγωνιστές» ή μουτζαχίτι γινόντουσαν με όρκο στο κοράνι, σε αυστηρά καθορισμένους χώρους, στην παρουσία άλλων ατόμων με κουκούλα στο κεφάλι.

* Τζελάλ Χορντάν - Celal Hordan: Είχε μετακληθεί από την Τουρκία, την περίοδο συγκρότησης της ΤΜΤ, για να δημιουργήσουν μια «Οργάνωση Νεολαίας» μέσα στην τουρκική κοινότητα. Τον είχαν καλέσει οι Ντενκτάς και Κιουτσούκ, ηγέτες τότε των τουρκοκυπρίων. Ο Τζελάλ Χορντάν ρίχτηκε αμέσως στη δουλειά. Απαγορεύτηκε σε όλους τους Τ/κ να μιλούν ελληνικά. Τέθηκε σε εφαρμογή η εκστρατεία «Turkten Turke - Τούρκος από Τούρκο». Απαγορεύτηκε κάθε συναλλαγή, πάρε δώσε με τους Ε/κ. Τιμωρήθηκαν όσοι μιλούσαν ελληνικά: δύο σελίνια πρόστιμο για κάθε λέξη. Έκαμαν έρανο σε όλη την Κύπρο μεταξύ των Τ/κ, για αγορά, δήθεν όπλων. Ο κόσμος ανταποκρίθηκε απλόχερα είτε εθελοντικά ή από φόβο. Λεφτά, χρυσαφικά ή στιδήποτε άλλο στον έρανο, τα μάζευαν οι άνθρωποι του Τζελάλ Χορντάν, χωρίς κανένα έλεγχο. Όταν πια είχε ξεφύγει παντελώς, οι ηγέτες ζήτησαν από την Άγκυρα να τον μαζέψει, όπως και έγινε. Καμιά πληροφορία μέχρι σήμερα για την περιουσία που έκανε από εκείνο τον έρανο.